

BRANJA IN PRIPOVEDOVANJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI

Milena Mileva Blažić

Anja Štefan

Oddano: 22. 9. 2011 – Sprejeto: 30. 9. 2011

Strokovni članek

UDK 82.0-93

Izvleček

Namen: Namen raziskave je posodobitev definicije mladinske književnosti s stališča literarne vede, naslovnika in recepcije ter definicija pojma mladinsko branje. Gre za književna besedila in like in inter/nacionalnega kanona, ki so postala mladinsko branje. Gre tudi za obraten proces, za mladinska besedila, ki so postala odraslo branje. Raziskava poskuša analizirati trende razvoja sodobne mladinske književnosti, kot so naslovniška odprtost, igralne dejavnosti s knjigo in knjige v neknjižnih medijih.

Metodologija/pristop: Metoda besedilne analize, deksriptivna in analitično-raziskovalna metoda, postopek obdelave podatkov na osnovi značilnosti besedilne analize

Rezultati: Rezultati raziskave so nova definicija mladinske književnosti s stališča literarne vede, naslovnika in namena.

Omejitve raziskave: Raziskava je osredotočena na najbolj reprezentativna besedila in avtorje svetovne in slovenske književnosti, ki so postala del mladinskega literarnega kanona ali mladinsko branje.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Raziskava temelji na diahroni in sinhroni analizi različnega branja književnih besedil v procesu literarne recepcije, ko so besedila in liki iz inter/nacionalnega kanona postali del mladinskega branja.

Ključne besede: mladinska književnost, odrasla književnost, mladinsko branje, odraslo branje, dvojni naslovník

Abstract

Purpose: The aim of the study is to update the definition of Slovenian children's literature from the perspective of literary criticism, audiences and reception. The paper researches the adult's literature and characters which have become a part of the children's literature canon.

Methodology/approach: The method of textual analysis, the analytical-descriptive research method, and data processing based on the text analysis were used.

Results: The survey results in a new definition of the youth literature from the perspective of literary studies, the addressee and the purpose.

Research limitation: The study focused on the most representative texts and authors, and international and Slovenian literature, which have become a part of the youth literature canon.

Originality/practical implications: The study is based on a diachronic and synchronic analysis of various readings (for adults and children) of literary texts when the text and / characters of inter/national adult's literature canon have become a part of the youth reading.

Keywords: children's literature, adult's literature, children's reading, adult's reading, dual audiences

1 Namesto uvoda

Anja Štefan: MEDVED

Štiri črne mravljice so si želele, da bi srečale medveda. Na planem niso imele sreče, pa so se odločile, da zlezejo v njegov brlog, a notri –

»Tu je pa zelo temno,« je rekla prva.

»Tu nekdo zelo smrči,« je rekla druga.

»Nekam ostro mi diši,« je rekla tretja.

»Zrak je res pošteno gost,« je dodala četrta. In so

sklenile: če se ob pravem času ustaviš in obrneš, potem je to modrost.

»Kako? Ste srečale medveda?« so jih spraševali, ko so se vračale proti domu.

»Medveda ne,« so rekle štiri črne mravljice, »srečale smo pamet.« (Štefan, 2007)

2 Teoretska izhodišča

Mladinska književnost je nadpomenka za dve področji. Prvo je področje literarne ustvarjanja za otroke (od rojstva do približno 12. leta) in mladostnike (od 12. do 18. leta), drugo za književnost, ki je sčasoma postala primerna za mlade bralce, čeprav je bila prvotno napisana za odrasle in ima status klasike. Vendar je treba definicije in mejnike upoštevati *cum grano salis*, kar pomeni, da so letnice predvsem informativne.

2.1 Definicija mladinske književnosti s stališča literarne vede

Prva definicija predmeta je s stališča literarne vede: mladinska književnost je književnost, ki ima za predmet preučevanja mladinsko književnost oz. književnost za mlade naslovnike od rojstva do 18. leta. Druga definicija predmeta je s stališča namena in naslovnika: mladinska književnost je področje literarne vede, ki ima za predmet preučevanja mladinsko književnost oz. književnost za mlade naslovnike od rojstva do 18. leta.

2.2 Definicija mladinske književnosti s stališča naslovnika

Ob definiciji se takoj pojavi vprašanje, kdo je mladi naslovnik. Splošno sprejeta definicija otroka je naslednja: »otrok [je] vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let.«¹ Čeprav se bodo ob različnih definicijah odprla vprašanja, ali gre za enotnega naslovnika, je že vnaprej jasno, da enotnega naslovnika ni. Tudi ena sama oseba je večnaslovniško odprta, npr. če upoštevamo razvoj bralca na primeru *Malega princa*, je razumljivo, da se tudi individualni bralec razvija prek različnih stopenj (Appleyard, 1994): od otroškega (igrivega), mladega (identifikacijskega, razmišljajočega, interpretativnega) do odraslega (pragmatičnega in/ali profesionalnega bralca). Primer besedila iz svetovne mladinske književnosti, ki je namensko napisano za mlade naslovnike, je fantastična pripoved Astrid Lindgren *Pika Nogavička* iz leta 1945 (v slovenščini 1958). Primer tipičnega besedila iz slovenske mladinske književnosti, prvotno napisanega za mlade naslovnike, je *Pedenjped* Nika Grafenauerja (1966 z ilustracijami Lidije Osterc, 1979 z ilustracijami Marjana Mančka).

---

¹ Konvencija o otrokovih pravicah OZN, ki jo je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov z resolucijo št. 44/25 z dne 20. novembra 1989. Veljati je začela 2. septembra 1990 v skladu z 49. členom.

Nekateri menijo, da mora biti mladinska književnost dodatno poenostavljena, posebej za predšolske otroke. Motivi za poenostavljenje so velikokrat potrošniški, priredba pa pogosto izgubi vse svoje literarnoestetske značilnosti. Čeprav so bila besedila prvotno namenjena otrokom oz. mladim, so bila v različnih izdajah še dodatno prirejena, npr. *Deklica z vžigalicami* Hansa Christiana Andersena:

Močno je snežilo in zrak je bil zelo mrzel. Po ulici je hodila slabo oblečena deklica. V roki je držala škatlico vžigalic. Ni si upala domov, ker ni nobene prodala. Prsti na rokah so ji skoraj otrpli od mraza. Vžigalica bi jih ogrela, če bi si jo le smela prižgati! Končno je vzela eno in jo podrgnila po steni. Plamen je bil vroč in pogrela si je dlan nad njim. Potem je, kot da bi gledala skozi čudežno svetilko, deklica zagledala najlepše božično drevesce na svetu, s stotinami majhnih svečk, ki so gorele na zelenih vejicah. Plamen vžigalice je ugasnil in tako so ugasnile tudi sveče. Deklica je prižgala še eno vžigalico. Zagorela je in nenadoma je bilo vsepovsod svetlo. Deklica se je znašla pred svojo staro, drago botrico, ki je bila prijazna kot vedno, le njen obraz je nekako bolj žarel od sreče, kot je deklica kdajkoli videla. »Oh, tetka, vzemi me s seboj!« je vzkliknila deklica. Dobra starka jo je vzela v naročje, in skupaj sta se spustili skozi čudovit, osvetljen vhod v prostor, kjer ni bilo več trpljenja. (Padoan, 1987, str. 190)

Primer še ene priredbe Andersenove pravljice *Kraljična na zrnu graha* z naslovom *Princeska in grahek* v močno skrajšani obliki je sam po sebi zgovoren, zato je navedena priredba celotnega besedila:

Nekega dne je na dvor prispela mlada neznanka in rekla, da je princesa. Kraljica je velela, naj ji pripravijo posteljo in da bi deklico preskusila, je ukazala, naj pod dvajset blazin položijo zrno graha. Zjutraj se je deklica zbudila. Bila je polna modric, ker jo je grahek tako obtiščal. »Tako nežno kožo ima lahko le prava princesa!« je rekla kraljica in si mislila, da bi to lahko bila nevesta za sina. (Padoan, 1987, str. 72)

2.3 Definicija mladinske književnosti s stališča recepcije – mladinsko branje

Tretja definicija je s stališča recepcije – v mladinsko književnost sodijo tudi besedila, ki so namensko napisana za odrasle. V literarni zgodovini so znani številni primeri književnih besedil, prvotno napisanih za odraslega naslovnika, ki so v procesu literarne recepcije postopoma postajala mladinsko branje. Predvsem so to besedila iz kanona narodnih književnosti, ki so dobila status nacionalne in/ali svetovne klasike, zato tudi razlikujemo različna branja mladinske književnosti – mladinsko in odraslo branje.

Na seznamu priporočenih besedil v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) so številna besedila, ki prvotno niso bila napisana za mlade. V celoti ali v obliki priredb in predelav so postala del mladinskega literarnega kanona, ki ga definiramo kot mladinsko branje. Nekaj primerov iz svetovne in slovenske književnosti iz Učnega načrta za slovenščino (2011):

- Biblija: biblijska besedila so zahtevna besedila tudi s stališča odraslega naslovnika, znane so prešteviline predelave Biblije za otroke.
- Za arabske pravljice *Tisoč in ena noč* so znane številne priredbe pa tudi cenzure delov besedil, ki se nanašajo predvsem na spolnost.
- Roman Daniela Defoeja *Robinzon Crusoe* (*The life and strange surprising adventures of Robinson Crusoe of York, Mariner, 1719*), ki je bil v slovenščino preveden leta 1925; znane so številne priredbe in predelave besedila.
- *Pripovedke iz Shakespeara* Charlesa in Mary Lamb (*Tales from Shakespeare, 1807*), v slovenščino prevedene leta 1953. Ne gre le za prevod iz angleščine v slovenščino, ampak tudi za priredbo dramskih besedil v proza, krajšanje in predelavo za mlade naslovnike.
- Pravljice Jacoba in Wilhelma Grimma (*Kinder- und Hausmärchen*, v slovenščini: *Otroške in hišne pravljice*). Čeprav so pravljice glede na naslov namenjene otroku, sta jih brata Grimm od 1812 do zadnje izdaje 1857 velikokrat prirejela in predelovala za otroke. Jack Zipes (2006a, str. 66) navaja primer iz *Sneguljčice in sedem palčkov*: na vprašanje Sneguljčice, če lahko ostane pri palčkih, ti v rokopisu iz leta 1810 odgovorijo: »Palčkom se je smilila in so jo prepričali, da ostane z njimi ter da jim kuha, ko bodo v rudniku.«
- Leta 1812 je objavljena dopolnjena rokopisna različica *Sneguljčice*: »Palčkom se je smilila in so rekli: Če boš čistila našo hišo, kuhala, šivala, pospravljala postelje, prala in pletla, vse imela pospravljeno in čisto, lahko ostaneš pri nas in boš imela vse, kar boš hotela. Zvečer, ko pridemo domov, mora biti večerja pripravljena.«
- V *Don Kihotu* Miguela de Cervantesa (1605, 1615) je osnovno dogajanje prikazano kot pustolovsko besedilo za mlade. Za mnoga besedila so znane priredbe in predelave tudi v animirane in/ali igrane filme, risanke za otroke, lutkovne igre, reklame ipd.
- Balada *Povodni mož* Franceta Prešerna prvotno ni bila namenjena mladini, vendar je postala kanonsko mladinsko besedilo, ki ga »berejo« in/ali pripovedujejo celo v drugem predšolskem obdobju, od 3. do 6. leta, vendar je otrokom besedilo predstavljeno kot pravljica. Prešernova balada je izšla tudi v zbirki Poezije Franceta Prešerna v besedi in sliki z ilustracijami Jelke Reichman (1985).
- Črtica Ivana Cankarja *Pehar suhih hrušk* je postala mladinsko branje, ko je izšla v knjižni zbirki Čebelica (1965), kasneje še v knjižni zbirki Mala slikanica (1977) z ilustracijami Lidije Osterc ali Jelke Godec Schmidt (od

2002 dalje). Besedilo je bilo velikokrat ponatisnjeno kot šolsko kanonsko besedilo. V slikaniški obliki je bila namenjena učencem v 3. razredu osnovnih šol.

- Avtorska pripoved Frana Levstika *Martin Krpan* z Vrha (1858) je bila namenjena odraslim, vendar je v procesu literarne recepcije in razvoja mladinske književnosti, časovne oddaljenosti in kognitivnih sposobnosti sodobnih otrok postala kanonsko mladinsko branje. Zanimivo je, da tudi Martina Krpana »berejo« otroci v predšolskem obdobju in se jim je glavni junak zelo priljubil.
- *Butalci*, zbirka kratkih duhovitih pripovedi Frana Milčinskega (1949), prvotno ni bila namenjena otrokom in mladini,² vendar je v sodobni slovenski mladinski književnosti (1980–2010) prisotna predvsem kot mladinsko branje. V *Učnem načrtu za slovenščino* (1984, 1998, 2011) je besedilo predlagano za branje v 4. (1984) oz. 5. razredu osnovne šole.

V *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) je naveden termin nemladinska književnost. Menimo, da je poimenovanje mladinsko branje primernejše kot nemladinska književnost. Poimenovanje mladinsko branje je afirmativno, označuje proces branja in definira književnost s stališča recepcije oz. naslovnika ter prvotnega namena (književnost za odrasle).

3 Mladinsko in odraslo branje

Obstaja tudi korpus besedil, namenjenih mlademu naslovniku, ki jih berejo odrasli naslovniki. Tovrstna besedila uvrščamo tako med mladinsko branje kot med odraslo branje – branje za odrasle. Nekaj primerov besedil iz svetovne književnosti:

- Naslovniško odprti besedili Lewisa Carrolla (Charles Lutwidge Dodgson) *Aličine dogodivščine v čudežni deželi* (Alice's adventures in Wonderland, 1865) in *V ogledalu* (Through the looking-glass and what Alice found there, 1871), ilustracije John Tenniel, berejo in kanonizirajo predvsem odrasli bralci. Na osnovi vpogleda in šolske prakse je znano, da je besedilo otrokom in/ali mladim doživljajsko-domišljjsko oddaljeno.
- Fantastične pripovedi Antoina de Saint-Exupéryja *Mali princ*, napisane leta 1943, so bile v slovenščino prevedene leta 1964. Besedilo je naslovniško odprto, kompleksno in ga berejo bolj odrasli kot mladi bralci.

² *Butalci* Frana Milčinskega (1867–1932) so bili objavljeni posthumno (1949) ravno zaradi kritičnosti in prvotne namenskosti zbirke odraslim bralcem.

- V sodobnem času je znan John Ronald Reuel Tolkien s *Hobiti* (The hobbit or There and back again, 1937) in delom *Gospodar prstanov* (The Lord of the Rings, 1954/55).
- Po letu 2000 sta najbolj izrazita primera Joanne Kathleen Rowling s serijo knjig o *Harry Potterju* ter Philip Pullman s trilogijo *Njegova temna tvar*. Oboje berejo tudi odrasli naslovniki. Oba avtorja sta se znašla tudi na spletnih straneh Vatikana, na katerih so izraženi pomisleki glede junakov otroških oz. mladinskih knjig.

Nekaj primerov iz slovenske književnosti: Pavle Zidar *Kukavičji Mihec* (1972), kjer je v realistični pripovedi ubesedena pretresljiva zgodba dečka sirote. Kratka sodobna pravljica v slikaniški knjižni obliki Kajetana Koviča *Pajacek in punčka* (1984) je tipično besedilo za odrasle. Na površinski ravni pripoveduje besedilo zgodbo predšolske deklice šivilje in najlepšega pajacka, pripovedovalca pravljič, a pod površinskim besedilom ubeseduje identitetno zgodbo odraslih protagonistov. Zanimivo bi bilo beležiti recepcijo mladih in odraslih bralcev celotne vsebine, posebej na sklepnih misli. Besedilo je v *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) priporočeno za 3. razred osnovne šole:

Toda ko je povlekla zadnjo iglico iz pajackovega srca in jo zabodla v svoje, se je pajacek premaknil in tako kakor prvič odprl okrogle oči. Rekel je: »Zakaj se pa jočeš?« »Uabila sem te,« je še zmeraj hlipala punčka. »Kje pa,« je rekel pajacek. »Saj vidiš, kako sem živ. Imela si samo hude sanje.« »O, ali res?« je vzdihnila punčka in si brisala solze. »Pa ja,« je rekel pajacek, ki je znal delati tudi sanje, in ji previdno pobral vse iglice iz srca. Potem sta dolgo in srečno živela v hišici med pajacki, ki so pometali in krtačili, žagali drva in pleli na vrtu, kuhali krop in igrali na orglice. Nista si več zabadala iglic v srce, le kdaj pa kdaj kakšno v zapestje, da ne bi pozabila, kakšen okus ima bolečina (Kovič, 1984, str. 25).

V javnosti je izzvala precej polemik fantastična pripoved Jožeta Snoja *Škorček norček* (1988). Avtor instrumentalizira mladinsko književnost in obravnava problemsko tematiko ali tematiko splava, kar samo po sebi ni sporno. Sporen je način njene ubeseditve, saj je tematika ubesedena s stališča odraslega in ne upošteva perspektive otroka. Avtor izraža svoje ideološko stališče v izrazito črno-beli tehniki.

Kratka sodobna pravljica Dese Muck *Kokoš velikanka* (2007) je razlagalna pravljica o nastanku slovenskega plemena. Avtorica domiselno obravnava vizualno podobnost zemljevida Slovenije in bežeče kokoške Mimi s piščančkom. Spoštljivo je ubesedila motiv posilstva, motive brezmadežnega spočetja, matere samohranilke, materinstva itn. pa z veliko domiselnosti in humorne distance.

V slikaniški obliki je izšla kratka sodobna pravljica Neli Kodrič Filipič *Punčka in velikan* (2009). Problemsko tematizira motiv incesta, začaran krog nasilja

ipd. S stališča naslovnika je namenjena otrokom, vendar se ob branju zastavi vprašanje različnega branja – otroškega in odraslega.

V sodobno slovensko mladinsko književnost je vnesel Evald Flisar fantastični žanr distopije z delom *Alica v nori deželi* (2008) in dramskim besedilom *Alica v nori deželi: ekološka farsa* (2010). Fantastična pripoved je tipičen primer večnaslovniške mladinske književnosti (ang. crossover). Eksplicitno je namenjena mladim, implicitno odraslim. Besedilo je večžanrsko, je fantastična pripoved, detektivka, kriminalka, pustolovka, potopisna pripoved ipd., vsebuje tudi elemente poezije (vložene pesmi). Obenem se ukvarja z nenavadnimi intelektualnimi problemi. Spominja na *Zofijin svet* Josteina Gaarderja ne le zaradi dialoške zgradbe, ampak predvsem zaradi vsebine in poudarka na humanističnih vrednotah; zaradi prefinjenega humorja oddaljeno na *Štoparski vodnik po galaksiji* Douglasa Adamsa; vsebinsko na Giannija Rodarija, ko si kralj Polentarije (Polenta Fritta) za rojstni dan zaželi svoj kip – kralj spominja na samoljubnega Poterja Potsa, predsednika Poterunije in submisivne Poterunce, gospa Poterola na ravnateljico Volovškarico Roalda Dahla, bivšo olimpijsko prvakinjo v metanju diska, ki prime deklice za kitke in jih meče okoli kot disk itn. Besedilo vsebuje številne medbesedilne prvine in četudi je prvotno namenjeno mladim, jo bodo večinoma brali odrasli.

3.1 Otroci avtorji

Obstaja vrsta mladinskih besedil, ki so jih napisali avtorji otroci³ ali mladi avtorji (do 18. leta). Njihova besedila berejo pogosteje odrasli bralci kot mladi. Otrok kot avtor se je (po dosedanjih virih) pojavil prvič v 17. st.; to je bil osemletni Francis Hawkins s knjigo *Youths behaviour, or Decency of conversation among men* (*Obnašanje mladih*, 1641). Druga tiskana knjiga je knjiga enajstletne Mary Shelley *Mounseer Nongtongpaw: or, The discoveries of John Bull in a trip to Paris* (*Odkritja Johna Bulla na potovanju v Parizu*, 1808). Znan je roman devetletne Daisy Ashford *The young visitors: or, Mr Salteena's plan* (*Mladi obiskovalci*, 1919). Komercialno najbolj uspešen primer otroškega (mladinskega) avtorstva sta mladostnika Jerry Siegel in Joe Shuster z iznajdbo *Supermana* (1938). Po vsem svetu znana je Anna Frank z znamenitim dnevnikom iz druge svetovne vojne. Svetovno in politično odmeven je postal dnevnik Zlate Filipović z naslovom *Zlatin dnevnik* (1994), nanašajoč se na vojno v Bosni in Hercegovini (1992–1996), strukturiran podobno kot dnevnik Anne Frank v obliki pisma prijateljici Kitty oz. Mimmy.

3 Založba Smar-team, v zbirki *Z domišljijo na potep, Vrhnika* (Bevke), objavlja od leta 1999 besedila otrok avtorjev. V času od 1999 do 2010 so izdali več kot 230 del.

Tudi Slovenija ima dva avtorja, ki sta pisala dnevnik v času druge svetovne vojne. Dvanajstletni Slavko Preložnik je pisal dnevnik v letih 1942–1944 v koncentracijskem taborišču za otroke in mladino v Nemčiji; s številnimi drugimi otroki so ga nasilno odpeljali iz Celja v otroški holokavst v nacistično Nemčijo. Gre za del dnevnika, objavljenega v knjigi *Ukradeni otroci* (Terčak, 1973).

Besedilo Slavka Preložnika iz *Slavkovega dnevnika* je bilo predlagano za branje v učnem načrtu *Program življenja in dela osnovne šole* iz leta 1984. Iz istega časa je znana tudi spominska knjiga deklice Pepce Medved. V učnih načrtih iz let 1998 in 2011 Preložnikovega odlomka ni več med priporočenimi besedili.

Nekaj primerov iz sodobne slovenske književnosti: *Petrin dnevnik* avtorice Petre Samec (1998), dnevnik pogumnega dekleta v boju zoper raka. Leta 1995 je Mladinska knjiga ob 50-letnici izdala zbirko z naslovom *50 zlatih zrn: spisi slovenskih osnovnošolcev*. Odraslim bralcem se zastavi vprašanje, ali mladi bralci radi berejo besedila svojih vrstnikov.

Avtorica Nejka Omahen (rojena 1983) je izdala številna besedila: *Zvezda z odra* (1998), *Silvija* (1999), *Življenje kot v filmu* (2000), *Dež* (2001). Tudi kasneje, ko ni več imela statusa otroka avtorja, je Omahnova s pisanjem nadaljevala: *Veliko srce* (2002), *Prigode Poprove Pipi* (2004), *Spremembe, spremembe* (2007), *Temno sonce* (2009).

Leta 2008 je izšla prva izdaja problemske pripovedi Asje Hrvatine *Od RTM do WTF*,⁴ ki je v drugi izdaji dobila še podnaslov *Od RTM do WTF: slovenski otroci s postaje Zoo* (2010). Mladinsko besedilo obravnava tematiko zasvojenosti z drogami, napisano je s stališča mladostnika oz. mladostnice.

Na osnovi vpogleda v povečano objavljane besedil otrok avtorjev (ne le pri specializiranih založbah, ki izdajajo tovrstne enote, npr. Založba Smar-team) bi bilo smiselno narediti empirično raziskavo, s katero bi ugotovili, koliko mladih in koliko odraslih bralcev bere književna besedila otrok avtorjev.

3.2 Dvojni naslovnik mladinske književnosti

Sodobna teorija preučuje mladinsko književnost za t. i. dvojnega naslovnika (ang. dual audience) (Beckett, 1999), kar pomeni, da mladi in odrasli bralci iz različnih zornih kotov in z različno motivacijo berejo iste knjige, npr. besedila *Medved Pu*, *Emil in detektivi*, *Zofijin svet*, *Kozlovska sodba v Višnji Gori*,

---

⁴ RTM je sodobni mladinski sleng in je akronim, ki se uporablja predvsem v SMS sporočilih, pomeni pa R(ad) T(e) I(mam). WTF je slengovski izraz iz angleščine in pomeni W(hat) T(he) F(uck); prevajamo kot Kaj za vraga?

Butalci, To niso pesmi za otroke ali Kako se dela otroke idr. Tudi bralec, ki bo bral eno in isto (mladinsko) besedilo, ga bo vsakič bral iz različnih zornih kotov. Najsodobnejše teorije mladinske književnosti nadgrajujejo termin dvojnega naslovnika z večnaslovniško⁵ mladinsko književnostjo. To so književna besedila, ki so recepcijsko odprta in imajo več naslovnikov hkrati (otroka, mladega in odraslega bralca), postala pa so del kanona mladinske književnosti, npr. Harry Potter,⁶ *Njegova temna tvar, Skrivnostni primer ali Kdo je umoril psa; Povodni mož, Svetlanine pravljice, Oblike sveta* idr.

Omeniti je treba še nekaj kanonskih avtorjev iz svetovne književnosti. Izrazit primer različnega branja so avtorske pravljice Hansa Christiana Andersena *Cesarjeva nova oblačila, Grdi raček, Deklica z vžigalicami, Senca* itd. Odprto ostaja vprašanje devetih avtorskih pravljič Oscarja Wilda, ki so namenjene otrokom. Pisatelj jih je pripovedoval in bral svojima sinovoma. Na osnovi branja avtorskih pravljič je razvidno, da gre za večpomenska književna besedila za dvojnega naslovnika. Svetovno znan in odprt primer branja je James Matthew Barrie in njegovo delo *Peter Pan*. Znanstvenica Jacqueline Rose je v knjigi *The case of Peter Pan, or, The impossibility of children's fiction* (1984) predstavila popolnoma nov problemski pogled na avtorjevo življenje in vrednote, ki se zrcalijo v delu.

V *Učnem načrtu za slovenščino* (2011) so poleg omenjenih besedil iz slovenske književnosti priporočena za obravnavo tudi večnaslovniška besedila Antona Tomaža Linhartarja *Županova Micka* (1790) ali npr. prispevki Valentina Vodnika. Ta je za otroke, mlade, nepismene, za zabavo oz. za uk in kratkočasje pisal le uganke (*Velika Pratika ali Kalender, 1795–1797*).

V sodobni slovenski književnosti so avtorji, čigar celotni opus je naslovniško odprt, njihova književna besedila pa primerna za večplastno interpretacijo. Mednje sodijo besedila Svetlane Makarovič, imenovana tudi *Svetlanine pravljice* (2008), npr. *Pekarna Mišmaš, Ščeper in mba, Desna in leva roka, Mali parkelj Malič, Človek, ne jezi se!* idr.

Besedila subverzivnega avtorja Andreja Rozmana Roze so privlačno branje za mlade in odrasle bralce (*Rimanice za predgospodiče*, 1993) ne le zaradi problemske tematike (čustveno opismenjevanje odraslih, motnje hranjenja, preseganje spolnih stereotipov), ampak tudi zaradi načina njene obravnave (namenskosti odraslim). Zanimive so Rozmanove predelave klasike iz slovenske književnosti za odrasle, ki je postala mladinsko branje, npr. *Lepa Vida, Povodni mož, Turjaška Rozamunda, Martin Krpan, Hlapec Jernej in njegova pravica* idr., ter klasike iz

5 Kasneje je uporabljen pojem (ang.) *crossover*, ki se prevaja kot večnaslovniška mladinska književnost oz. književnosti, ki prehaja od enega k večim naslovnikom (Beckett, 2009; Falconer, 2009).

6 Da je področje mladinske književnosti zanimivo, kaže tudi Vatikanova pozitivna razprava leta 2009 o Harryju Potterju, češ da je jasno, da dobro premaga zlo. Leta 2005 je Vatikan v pismu takratnega kardinala Ratzingerja negativno razpravljal o Harryju Potterju, češ da čarovništvo v knjigi oz. filmu koruptivno vpliva na otroke in da je Harry Potter napačen zgleđ junaka (Child, 2009).

svetovne književnosti, npr. *Sen kresne noči*, *George Dundin*, *Tartif*, *Obuti maček*, *Janko in Metka*, *Vžigalnik*, *Pika Nogavička* idr.

Odperto ostaja vprašanje naslovnika pri Barbari Gregorič Gorenc in njeni zbirki *Zaklenjeni volk* (1997), npr. pesmi *Strelovod za jezo*, *Okrogla vila*, *Besna pesem* idr.

4 Zaključek

Obstajajo različne definicije in klasifikacije zvrsti in vrst mladinske književnosti, o kateri so pisali Boris Orel: *Iz sodobnega mladinskega slovstva* (1932); Boris Orel: *Pogledi na mladinsko umetnost* (1932); Kazimir Humar: *Pregled slovenskega mladinskega slovstva* (1950); Kazimir Humar: *Slovensko mladinsko slovstvo* (1955); Borut Stražar: *Književnost za otroke* (1980); Marjana Kobe: *Pogledi na mladinsko književnost* (1987).

Z ozirom na trende razvoja je pričakovati še večje povezovanje knjižnih in neknjižnih medijev ter celo porast književnosti v neknjižnem mediju. Tudi bralne dejavnosti učencev se postopoma spreminjajo v igralne dejavnosti. Smer razvoja slovenske mladinske književnosti (in ne le slovenske) je v porastu neknjižnih medijev (e-knjig, zvočnih, digitalnih, interaktivnih ipd. knjig), kar bo obogatilo področje mladinske književnosti ne le formalno, ampak tudi vsebinsko. Mladinska književnost, književni pouk in razvoj digitalnih medijev so komplementarne in ne kompetitivne dejavnosti.

Branja (mladinske) književnosti bodo – glede na tradicijo in vizijo prihodnosti – zagotovo ostala, ravno tako tudi plurazem različnih interpretacij, četudi se bodo nosilci knjižnih informacij spreminjali (glinaste ploščice, pergament, papirus ali tisk, avdio, video, e-papir ipd.). Nacionalna in internacionalna klasika ter nacionalni in internacionalni literarni liki iz književnosti za odrasle v procesu literarne recepcije v nekaj generacijah preidejo iz odraslega v mladinsko branje.

Navedeni viri

1. Appleyard, A. (1994). *Becoming a reader: the experience of fiction from childhood to adulthood*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Beckett, S. L. (1999). *Transcending boundaries: writing for a dual audience of children and adults*. New York ; London: Garland

3. Child, B. (2009, 14. julij). Vatican praises Harry Potter and the Half-Blood Prince. *The Guardian*. Pridobljeno 2. 10. s spletne strani <http://www.guardian.co.uk/film/2009/jul/14/vatican-praises-harry-potter-and-the-half-blood-prince>
4. Falconer, R. (2009). *The crossover novel: contemporary children's fiction and its adult readership*. New York ; London: Routledge
5. Kovič, K. (1984). *Pajacek in punčka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
6. *Konvencija o otrokovih pravicah OZN*. (1989). Pridobljeno 1. 11. 2011 s spletne strani: www.varuh-rs.si/index.php?id=105
7. Padoan, G. (Ur.). (1987). *366 ... in več pravljic*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
8. Poznanovič, M. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 1. 11. 2011 s spletne strani: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_obvezni/Slovenscina_obvezni.pdf
9. *Program življenja in dela osnovne šole*. (1984). Ljubljana: Zavod SR Slovenije za šolstvo.
10. Štefan, A. (2007). *Štiri črne mravljice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
11. Terčak, S. (1973). *Ukradeni otroci*. Ljubljana: Borec.
12. Zipes, J. (2006a). *Fairy tales and the art of subversion: the classical genre for children and the process of civilization*. New York, London: Routledge, Taylor & Francis.

Dr. Milena Mileva Blažič, izr. prof., je zaposlena na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani.

Naslov: Kardeljeva ploščad 16, 1000 Ljubljana

Naslov elektronske pošte: milena.blazic@pef.uni-lj.si

Mag. Anja Štefan raziskuje slovensko pripovedno izročilo. Piše pravljice, pesmi in uganke za otroke in je profesionalna pripovedovalka.

Naslov elektronske pošte: anja.stefan@volja.net